

Експертна оцінка виховання

Боднар Оксана Степанівна,
завідувач лабораторії моніторингу якості освіти,
Тернопільського інституту післядипломної педагогічної освіти,
Маркусь Василь Іванович,
методист Козівського РМК
Тернопільської області

Реформування освіти сприяло посиленню уваги до якості освіти, яка оцінюється на сучасному етапі за допомогою технологій моніторингу, діагностики, експертизи. Названі технології зараз активно використовуються в практиці управління навчальними закладами для отримання зворотної інформації та коригування розвитку навчального закладу. Попри спільність інструментарію та окремих процедур, кожна з цих технологій має свої специфічні риси. Спробуймо розібратись у відмінностях сучасних технологій оцінювання.

Діагностування (*dia*-прозорий, *гнозис* – знання) – в буквальному розуміння означає прояснення, розпізнавання. Можна тлумачити як отримання інформації про стан та розвиток контрольованого об'єкта. Діагностика. перебуває у нерозривному зв'язку з прогнозуванням та проектуванням. Діагностика – система технологій, засобів, процедур та факторів функціонування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, встановлення їх ефективності та наслідків у зв'язку із заходами, що передбачаються або здійснюються.

Педагогічний проект – задум, намір, план. Розвитку педагогічної діагностики сприяє впровадження комп'ютерів.

Методи діагностики: спостереження, бесіда, інтерв'ювання, анкетування, тестування.

Поняття моніторинг запозичене з техніки і означає постійне спостереження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату.

Моніторинг дістав своє наукове обґрунтування у працях Шишова С.Є., Кальнея В.А., Лоханова В.Н., Репкіна В.В., Д. Уілмса та ін.

Єльнікова Г.В. визначає моніторинг як комплекс процедур по спостереженню, поточному оцінюванню перетворень керованого об'єкту і спрямуванню цих перетворень на досягнення заданих параметрів розвитку об'єкту. Єльнікова Г.В. пропонує розрізняти: освітній, шкільний, педагогічний та адміністративний моніторинг [4].

Вищеназвані технології не існують відірвано одна від одної, а наспри є взаємозв'язаними. Результати моніторингу можуть стати початком експертизи, експертні оцінки можуть дати поштовх до початку моніторингових досліджень, а діагностування в однаковій мірі входить і моніторинг, і в експертизу.

Проте, мета нашої статті показати процедуру експертного оцінювання окремих компонентів виховання. Попри великий спектр

визначень експертизи можна виділити два такі суттєві визначення: розгляд, дослідження якої-небудь справи, якогось питання з метою зробити правильний висновок, дати правильну оцінку відповідному явищу [1]. Процедура дослідження якогось науково-практичного питання, що потребує спеціальних знань з поданням мотивованого висновку [2]. Для того, щоб дати обґрунтовану експертну оцінку, необхідно дотримуватись певних процедур та використовувати валідний інструментарій експертного оцінювання. В практиці експертизи є багато напрацювань щодо оцінки рівня навчальних досягнень учнів. В принципі, будь-яка проведена контрольна чи просто самостійна письмова робота чи усне опитування може дати яскраве враження про рівень навченості учня, хоч би чисто суб'єктивне. Оскільки виховання не здійснюється планомірно за допомогою строгої системи, так як наприклад, класно-урочна система, а основні риси вихованості формуються освітнім середовищем, яке включає і класно-урочну систему, то і виміряти його досить складно.

Оскільки результати виховання завжди є латентними, постає проблема їх експертної оцінки. Пропонуємо методику експертного оцінювання морально-етичного, екологічного, естетичного та превентивного виховання шляхом використання протоколів, діагностичних карт, анкет та бесід. Отримані результати можуть бути використані для планування моніторингових досліджень, для коректування перспективного та річних планів закладів освіти

Морально-етичне виховання

1. Завдання морально-етичне виховання – набуття молодим поколінням морального досвіду, духовних надбань українського народу, формування морально-етичних компетенцій.

2. Компетенції можна поділити на 3 групи: 1 – моральні якості, 2 – моральні вміння, 3 – світоглядні цінності)

1 – моральні якості :гуманізм, активність, принциповість, великодушність, вірність, благородство, єдність слова і діла, достойність, тактовність, ввічливість, миролюбність, щедрість, скромність, правдивість, вимогливість, духовність, обов'язковість, свідомість, як вищу міру розвитку моральної поведінки, совість.

2 – моральні вміння

- аналіз моральних (аморальних) дій і вчинків;
- вміння оцінювати морально-вольові якості – усвідомлення моральних норм і поведінкових критеріїв;
- вміння правильно оцінювати результати самовиховання, свій соціально-психологічний статус і позицію в первинному колективі;
- оптимальне управління власною поведінкою;
- ефективне використання інформації про себе для само програмування і самокорекції своєї моральної діяльності.

3 – світоглядні цінності

- Правильне розуміння історичної перспективи і своєї ролі учасника історичної драми, творця і перетворювача світу;
- Духовне багатство, підпорядкованість потреб і інтересів критеріям обов’язку, вірності, непідкупності, совісного ставлення до всього живого в світі;
- Глибоке розуміння органічного зв’язку загальнолюдського і національного;
- Моральне вдосконалення.

*** Форми роботи**

- 1 – вивчення предметів “Всесвітня історія”, “Історія України”, “Зарубіжна література”,
Українська література”, “основи української держави і права”,
“Людина і світ”, “Суспільствознавство” тощо
- 2 – викладання курсу “Християнська етика”
- 3 – проведення тематичних свят
- 4 – участь учнів у волонтерському русі
- 5 – дискусії, тренінги
- 6 – участь учнів у благодійних акціях
- 7 – виховні години
- 8 – написання творчих робіт, тощо.

ПРОТОКОЛ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗА КРИТЕРІЄМ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

№ З/ П	КРИТЕРІЇ	ІНСТРУМЕНТАРІЙ	К-СТЬ БАЛІВ	ЗАУВАЖЕННЯ ЕКСПЕРТА
1.	Наявність, ефективність системи морально-етичного виховання	Д	4	
2.	Сформованість в учнів загальнолюдських моральних і духовних цінностей	А (анкета) Б (бесіда)	8	

Максимальна кількість балів 12.

Загальний висновок експерта _____
Загальна кількість фактично отриманих балів _____
Рівень _____
Пропозиції _____
Дата _____
Експерт _____ Керівник закладу _____

Інструментарій для вимірювання ефективності системи морально-етичного виховання

1. Анкета 1

Примітка. Анкетування може проводитися з цілим класом, або випадково вибраною групою учнів випускних класів 9,11(12)

Інструкція: Виберіть до кожного питання лише одну відповідь. Зразок запису 1-В, 2 -Б...

Питання для анкети

1. Учень повинен учитись для того, щоб:

- А) отримувати добрі оцінки;*
- Б) не сварились батьки;*
- В) поступити у вуз;*
- Г) використати знання у житті.*

2. Праця людині необхідна:

- А) бо без праці життя немає смислу;*
- Б) щоб заробляти гроші на життя;*
- В) щоб люди не засуджували;*
- Г) але краще жити, щоб не працювати зовсім.*

3. Березти природу:

- А) треба, бо людина не буде мати де відпочивати;*
- Б) не обов'язково, на наш вік вистачить;*
- В) обов'язково треба, щоб залишити наступним поколінням;*
- Г) не треба, бо людина і так не може нічого зробити.*

4. Здоров'я людині потрібне, щоб:

- А) не тратити гроші на ліки;*
- Б) бути сильним, щоб боялись інші;*
- В) мати змогу працювати для себе і свого народу;*
- Г) бути завжди гарним.*

5. Я думаю, що життя людини :

- А) велика цінність і його треба берегти і цінувати;*
- Б) нічого не вартує, якщо вона немає грошей;*
- В) залежить від того, в яких умовах живе людина;*
- Г) може обірватись кожної хвилини, тому треба використовувати кожний*

момент для свого задоволення.

6. Милосердна людина – це та, що:

- А) може щось тобі дати;*
- Б) жертвує щось, не прохаючи взамін нічого;*
- В) вмє щиро співчувати і плакати з тобою;*
- Г) бідна і нещасна.*

7. Духовні цінності такі, як любов, милосердя, повага до інших:

- А) людині часто заважають;*
- Б) роблять людину дуже чутливою, плаксивою;*
- В) інколи допомагають зробити кар'єру;*
- Г) допомагають жити в злагоді з собою та іншими людьми.*

Оптимальні відповіді:

1 - Г ; 2 -А ; 3 -В ; 4 - В ; 5 - А; 6 -Б ; 7 - Г;

Оцінювання анкети

Школа _____

Клас _____

К-сть уч., які брали участь в анкетуванні	К-сть уч., які вибрали оптимальні відповіді	Відсоток учнів, які не вибрали оптимальні відповіді	Зауваження експерта	Експерт	К-сть балів, рівень

--	--	--	--

Дата _____ Експерт _____ Керівник закладу _____

Анкета №2

Інструкція. Запишіть номер питання та букву, під якою є відповідь, з якою ви згодні. Зразок запису:

1 –Г, 2- А, 3 – Б....

Примітка: прохання букви, під якими знаходяться відповіді, не змінювати.

А) Я хотів би виїхати в іншу країну назавжди.	В) Я би хотів попрацювати в іншій країні декілька років.	Г) Я хотів би подорожувати, щоб подивитись інші країни	1.
А) Жити треба у країні, де є висока цивілізація і культура, тому я би хотів поїхати з України назавжди.	В) Жити треба у країні, де є висока цивілізація і культура, тому треба робити все, щоб покращити становище в Україні.	Г) В моїй країні важко жити, проте це моя Батьківщина і я її люблю.	2.
А) Діти нічим не зобов'язані своїм батькам, а батьки – дітям.	Б) Якщо батьки хороші, то діти повинні турбуватись про них завжди.	Г) Які б не були батьки, діти повинні турбуватись про них завжди.	3.
А) Я би хотів народитись в іншій сім'ї.	Б) Я осуджую своїх батьків за те, що вони так живуть і сам не буду так жити, коли виросту.	Г) Я не можу сказати про своїх батьків нічого поганого.	4.
А) Людина може вибрати те віросповідання, яке їй здається найбільш цікавим і переконаним.	В) Людина повинна сповідати ту віру, яка є традиційною для її сім'ї.	Г) Я не хочу обговорювати питання віри. Це глибоко особисте питання.	5.
А) Я поважаю людей, які вірять в свої сили, а не в Бога.	В) Я поважаю віруючих людей.	Г) Я поважаю людей незалежно від того, який у них світогляд, якщо ці люди порядні.	6.
А) Я не люблю людей, які мають протилежні точки зору на різні проблеми.	В) Мені подобаються люди, які не розділяють моєї точки зору. Я люблю посперечатись. Але симпатії я до них відчуваю рідко.	Г) Я можу відчувати симпатію до людини, з якою ми не збігаємось в поглядах.	7.
А) Сильна людина вирішує всі проблеми силою. Я хочу бути сильним, щоб теж вирішувати так свої проблеми.	Б) Сила і здоров'я дуже важливі для людини. Я це розумію, але спортом і загартуванням не займаюсь.	Г) Сила і здоров'я дуже важливі для людини, тому я займаюсь спортом і загартуванням.	8.
А) Інтелектуальна праця у нашому суспільстві дуже низько оплачується і тому я не ставлю на перше місце культуру та ерудицію.	Б) Звичайно, людині потрібна культура та ерудиція, але досягти їх важко, тому в мене нема до цього особливого бажання.	Г) Я високо ціную культуру та ерудицію і стараюсь серйозно вчитись.	9.

А) Інколи треба і сказати неправду.	В) Можна і збрехати, щоб спасти кого-небудь.	Г) Обманувати, говорити неправду не можна ніколи. Краще відмовитись говорити зовсім.	10.
А) Жити треба так, щоб перш за все було зручно тобі.	В) Жити треба так, щоб не порушувати законів.	Г) Стався до людей так, як хочеш, щоб ставились до тебе.	11.
А) Всі люди займаються плітками і говорять погані слова. Це природно і змінити нічого не можна.	Б) Я осуджую тих, хто любить плітки.	Г) Я стараюсь не розносити плітки і не осуджувати інших.	12.
А) Я хочу бути таким, як всі.	Б) Я не люблю людей, які відрізняються від інших розумом або матеріальним становищем.	Г) Кожен може жити так, як хоче. Лише б це не шкодило іншим.	13.
А) Убивство, здійснене во ім'я захисту свого майна, може бути оправдано.	В) Убивство, здійснене во ім'я життя свого або свого ближнього, можна оправдати.	Г) Убивство оправдати не можна ніколи.	14.
А) Смертну кару треба використовувати частіше, тоді буде менше злочинів.	В) Смертну кару можна використовувати як покарання за особливо тяжкі злочини.	Г) Смертну кару треба заборонити і використовувати, інші засоби покарання.	15.

Оцінювання анкети

A= -2 бали, Б = -1 бал, В==1 бал, Г+ =2 бали.

25- 30 балів – високий рівень;

24-15 балів – достатній рівень;

14-5 балів – середній рівень;

4-0 балів – низький рівень.

2.Бесіда

Примітка. Бесіда проводиться з випадково вибраною групою учнів. Кількість залежить від думки експерта. Максимальна кількість балів за кожну правильну відповідь – 1 бал. Питання для бесіди

1. Які загальнолюдські цінності повинен формувати в собі кожен учень?
2. Які виховні заходи, проведені у навчальному закладі, сприяли, на Вашу думку, формуванню високих моральних якостей і яких саме?
3. Що, на Вашу думку, означає “бути духовно багатим”?
4. Які моменти шкільного життя дійсно сприяють формуванню духовності учнів?

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ВИМІРЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

діагностична карта

№№	Показник	Складові	Відмітки	Зауваження
----	----------	----------	----------	------------

ПП		показники	(+) (+-) (-)	експерта
1.	Налагодження системи психокорекційної роботи	* матеріали психолого-педагогічних досліджень, план роботи шкільного психолога		
2.	Проведення різних форм роботи спрямованих на морально-етичне виховання - виховні години - дискусії - волонтерський рух - участь у благодійних акціях - написання творчих робіт - проведення сімейно-родинних свят, інших форм роботи з батьками	* плани виховної роботи класних керівників * сценарії * інші матеріали		
3.	Викладання курсу "Християнська етика"			
4.	Співпраця з церквою та релігійними організаціями			
5.	Інші форми роботи			

Загальний висновок експерта _____
 Загальна кількість фактично-набраних балів _____
 Рівень _____
 Пропозиції _____

Примітка: (+) = 1 бал, (+-) = 0,5 бала, (-) = 0 балів

Максимальна кількість балів – 4

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

МЕТА – виховання естетичних поглядів, смаків у кожного учня, уміння відчувати і відтворювати прекрасне у повсякденному житті, вироблення умінь власноручно примножувати культурно-мистецьке надбання народу.

КОМПЕТЕНЦІЇ:

- 1) загальний рівень ерудиції
- 2) наявність естетичних смаків і поглядів;
- 3) уміння відчувати і відтворювати прекрасне у повсякденному житті (в навчанні, праці, побуті, в розвагах, у спілкуванні з природою);
- 4) уміння власноручно примножувати культурно-мистецьке надбання народу.

ФОРМИ РОБОТИ:

- 1) викладання курсів “Образотворче мистецтво”, “Музика” розділів в курсі літератури та історії;
- 2) участь учнів у роботі гуртків мистецького спрямування;
- 3) екскурсії (на природу, в музей, т.п.)
- 4) виховні години;
- 5) літературно-мистецькі вечори;
- 6) проведення шкільних мистецьких конкурсів;
- 7) фольклорні експедиції;
- 8) участь в обрядових святах, народних іграх;
- 9) участь у виставах та походи в театр;
- 10) участь в різноманітних конкурсах;
- 11) участь в охороні і відродженні пам’ятників музейних заповідників, парків.

ПРОТОКОЛ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

№№ пп	Показники	Інструментарій	К-сть балів	Зауваження експерта
1.	Ефективність виховної системи школи спрямованої на художньо-естетичне виховання учнів	Д	4	
2.	Рівень художньо-естетичної культури учнів	А № 1, А № 2 Бесіда	8	

Примітка: Максимальна к-сть балів 12

Бали виставляються на основі діагностичної карти, анкет №1, №2 та бесіди.

Максимальна кількість балів 12.

Загальний висновок експерта _____

Загальна кількість фактично отриманих балів _____

Рівень _____

Пропозиції _____

Дата _____

Експерт _____

Керівник закладу

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ВИМІРЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

ДІАГНОСТИЧНА КАРТА

№ №	ПОКАЗНИК	СКЛАДОВІ показника	Відмітки (+),(+),(-)	Зауваження експерта
З / П				
1	Проведення заходів	* сценарії		

.	спрямованих на художньо-естетичне виховання учнів - літературно-мистецькі вечори - участь в обрядових святах, народних іграх - походи в театр, на концерти і т.п.	* фотоматеріали * план роботи * плани роботи керівників		
2	Загальний естетичний вигляд школи, класних кімнат, пришкольньої території			
3	Робота з обдарованими дітьми - наявність гуртків мистецького спрямування, студій і т.п.	* плани роботи студій * фотоматеріали * інші матеріали		
.	Участь учнів в різних конкурсах го, обласного, канського рівнів	* матеріали, які мають участь учнів в (грамоти, дипломи, інші матеріали)		
	Інші форми			

Примітка: Напроти кожного рядка виставляється лише одна позначка (+)=1, (+-)=0,5, (-)= 0.

Максимальна кількість балів 12.

Загальний висновок експерта _____

Загальна кількість фактично отриманих балів _____

Рівень _____

Пропозиції _____

Дата _____

Експерт _____

Керівник закладу

**АНКЕТА
(елементарний рівень естетичної ерудиції)**

1. Хто є автором знаменитої картини “Запорожці пишуть листа турецькому султану?”

- а) Репін;
- б) Айвазовський;
- в) Суриков.

2. Різновид живопису в якому використовуються прозорі водяні фарби – це:

- а) гуаш;
- б) акварель;
- в) сангіна.

3. Виконавець, який сам пише музику і слова своїх пісень (пісні, як правило мають зміст...):

- а) композитор;
- б) режисер;
- в) бард.

4. Хто є автором знаменитої картини “Джоконда”?

- а) Леонардо да Вінчі;
- б) Рафаель;
- в) Суриков.

5. Яка наука вивчає прекрасне?

- а) етика;
- б) естетика;
- в) фонетика;

6. Хто такий Лучано Паворотті?

- а) всесвітньо відомий співак-тенор;
- б) знаменитий кіноактор;
- в) режисер театру.

Оптимальні відповіді:

1-А; 2-Б; 3-В; 4-А; 5-Б; 7-А.

ОЦІНЮВАННЯ АНКЕТИ

ШКОЛА _____ **КЛАСИ** _____

Кількість учнів, які брали участь в анкетуванні	Відсоток учнів, які вибрали оптимальні відповіді	Відсоток учнів, які не вибрали оптимальні відповіді	Зауваження експерта	Експерт	

Норми оцінювання

За кожні 10% оптимальних відповідей дається 0,3 бали.

За 100% - 3 бали.

Високий рівень - 2,4 – 3 бали (80-100%)

Достатній рівень - 1,8 – 2,3 бали (60-79%)

Середній рівень - 1,2-1,7 бали (40-59%)

Низький рівень - 0 – 1,1 бали (0-39%)

Дата _____

Експерт _____ Керівник закладу _____

АНКЕТА

1. Моє ставлення до української народної пісні:

- а) я люблю українські народні пісні, сам(а) їх залюбки співаю;
- б) я люблю українську народну пісню, але сам(а) не співаю;
- в) іноді мені подобаються українські народні пісні;
- г) я не люблю українських народних пісень.

2. Моє ставлення до українського народного танцю:

- а) я люблю українські народні танці, сам(а) їх виконую;
- б) я люблю українські народні танці, а сам(а) їх не танцюю;
- в) іноді мені подобаються українські народні танці;
- г) я не люблю українських народних танців.

3. Моє ставлення до українського ужиткового мистецтва (різьба по дереву, писанкарство, гончарство, вишивка, плетінка з лози і т.д.):

- а) мені подобається українське ужиткове мистецтво, я сам(а) ним займаюсь;
- б) мені подобається _____;
- в) іноді мені подобається _____;
- г) мені не подобається _____.

4. Моє ставлення до класичної музики:

- а) я люблю класичну музику, часто її слухаю;
- б) мені подобається класична музика, але я її ;слухаю не часто
- в) іноді мені подобається класична музика;
- г) я не люблю класичної музики.

5. Моє ставлення до кіно:

- а) я люблю фільми, які зачіпають душу і почуття, чогось вчать;
- б) я люблю такі (!) фільми, але дивлюсь їх не завжди;
- в) я іноді дивлюсь такі фільми;
- г) я не дивлюсь таких фільмів, мені подобаються тільки бойовики.

6. Чи згодні ви з думкою, що природа – найдосконаліший витвір мистецтва?

- а) так, безперечно;
- б) так;
- в) іноді;
- г) ні, я так не думаю.

7. Як на вашу думку, чи впливає на настрій, здоров'я людини вигляд і оформлення (кольори і т.п.) приміщення?

- а) так, без сумніву;
- б) можливо;
- в) іноді я думаю. що так;
- г) ні.

8. Чи згодні ви з думкою, що кожний з нас має нахил до мистецької творчості (в тій чи іншій мірі)?

- а) так, без сумніву;
- б) так;

- в) іноді я думаю, що так;
- г) ні.

9. Моє ставлення до театру:

- а) я люблю театр, буваю на виставах, (займаюсь в драматичному гуртку);
- б) так мені подобається театр;
- в) іноді мені театр подобається;
- г) я не люблю театр.

10. Чи любите ви самі щось творити (малювати, ліпити, вишивати, вирізьблювати тощо)?

- а) так, дуже люблю;
- б) так;
- в) інколи;
- г) не люблю.

Оцінювання анкети	А-3 , Б-2 В-1 Г-0	Масимальна кількість балів за анкету- 3
Високий рівень - 80-100% - 24-30 б. (2,4-3)		Середній рівень – 40-59%- 12-17 б. (1,2-1,7)
Достатній рівень – 60-79% - 18-23 б. (1,8-2,3)		Низький рівень – 0 – 39% - 0-11 б. (0-1,1)

Б Е С І Д А

ПРИМІТКА

Бесіда проводиться з випадково вибраною групою учнів. Кількість залежить від думки експерта. Максимальна кількість балів за кожну правильну відповідь – 0,5 бала.

Загальна кількість балів, які можна отримати – 2

ПИТАННЯ ДЛЯ БЕСІДИ

1. Які уміння (естетичні) повинен розвивати в собі кожен учень?
2. Які виховні заходи , проведені у навчальному закладі, сприяли, на Вашу думку, формуванню вашої естетичної (художньо-естетичної) культури?
3. Що, на вашу думку, означає “бути естетом”?
4. Які моменти шкільного життя дійсно сприяють формуванню художньо-естетичної культури учнів?

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ – комплексний цілеспрямований вплив на особистість , спрямований на формування екологічної культури

МЕТА – формування екологічної культури, особистості, усвідомлення себе частинкою природи, відчуття відповідальності за неї як за

національне багатство, залучення вихованців до активної еко-логічної діяльності, нетерпиме ставлення до тих, хто завдає шкоди природі.

- **ЖИТТЄВІ КОМПЕТЕНЦІЇ**

1. Знання основних закономірностей функціонування біосфери, законів екології
2. Розуміння причин та наслідків негативного впливу людства на біосферу.
3. Наявність умінь та навичок гармонійного співіснування з природою, знань і умінь необхідних для її збереження.
4. Ціннісне ставлення до природи та живих істот.

- **ФОРМИ РОБОТИ (методи, шляхи реалізації компетенції)**

1. Вивчення предметів “природознавство”, “Біологія”, “Основи екології”, ОБЖД.
2. Тематичні заняття: лекції, семінари, дискусії, учнівські конференції.
3. Проведення тематичних свят.
4. Проведення тижнів екологічної освіти.
5. Залучення учнів до діяльності в гуртках.
6. Залучення учнів до участі в екологічних акціях, до практичної природоохоронної діяльності (догляд за зеленими насадженнями в класі і на території школи, впорядкування клумб, робота на навчально-дослідній ділянці, насадження лісових масивів, розчищення джерел і т.п.)

ПРОТОКОЛ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ЗА КРИТЕРІЄМ

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ

К р и т е р і ї	Інструментарій	Максимальна к-сть балів	Зауваження експерта
Наявність, ефективність системи екологічного виховання в школі		6	
Сформованість в учнів екологічної культури		6	

Примітка: Максимальна кількість балів – 12
Бали виставляються на основі діагностичної картки, анкети і
бесіди.

Загальний висновок експерта _____
Загальна кількість фактично отриманих балів _____
Рівень _____
Пропозиції _____
Дата _____
Експерт _____ Керівник закладу _____

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ В УЧНІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Б Е С І Д А

ПРИМІТКА: Бесіда проводиться з випадково вибраною групою учнів.
Кількість залежить від думки експерта. Максимальна
Кількість балів за кожну відповідь 0,5 бала. Загальна
Кількість можливо обраних балів 3.

ПИТАННЯ ДЛЯ БЕСІДИ

1. Як ви розумієте поняття екологічна культура
2. Як ви думаєте, що потрібно робити з безпритульними тваринами?
3. Як на вашу думку потрібно вирішувати проблему сміттєзвалищ?
4. Як екологія впливає на стан людини?
5. Які шкідливі звички людини псуєть здоров'я людини, можуть спричинити народження хворих нащадків .
6. Чи згодні ви з твердженням, що людина стоїть вище природи?
Обґрунтуйте свою думку.

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ВИМІРЮВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ В УЧНІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

А Н К Е Т А

1. Чи потрібно берегти природу

- А – обов'язково
- Б – напевно що треба
- В – не треба

2. Я викидаю сміття

- А – У відведених для цього місцях
- Б – Коли як, залежно від обставин
- В – Де небудь, за межами свого дому.

3. Чи згодні ви з думкою, що необхідно робити зелені насадження.

- А – так
- Б – я не знаю
- В – ні

4. Що краще робити з сухим листям.

- А – складати в компосні купи (на добриво)
- Б – я не знаю
- В – спалювати

5. Як на вашу думку, чи потрібно охороняти та приваблювати птахів?

- А – так, треба
- Б – можливо і треба
- В – не треба

6. Наскільки впливає стан навколишнього середовища на здоров'я людини

- А – впливає дуже суттєво
- Б – впливає
- В – майже не впливає

7. Як на вашу думку чи потрібно створювати фабрики по переробці сміття

- А – так, обов'язково
- Б – не знаю
- В- ні, це марна трата коштів

8. Чи використовуєте ви мінеральні добрива, гербіциди?

- А – ні
- Б – так, але малими дозами згідно інструкцій
- В – так, великими дозами

9. Як ви ставитесь до тютюнопаління

- А – Я не палю
- Б – Я палю, але не можу кинути
- В – Я палю і не збираюсь кидати

10. Чи ламаєте Ви гілки дерев?

А – я не ламаю гілок на деревах

Б – я ламаю гілки на деревах дуже рідко і вважаю, що це не зашкодить навколишньому середовищу

В – Я ламаю гілки на деревах і зрубаю дерево, якщо мені це буде потрібно.

Оцінювання анкети

Максимальна кількість балів – 3.

За кожну відповідь – А – 0,3

Б – 0,1

В – 0

Високий рівень (80-100%) – 2,7 – 3

Достатній рівень (60-79%) – 2 – 2,6

Середній рівень (40-59%) – 1,2 – 1,9

Низький рівень (0 – 39%) – 0 – 1,1

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ВИМІРЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ В ШКОЛІ

ДІАГНОСТИЧНА КАРТА

№№ з/п	Показник	Складові показника	Відмітки (+),(+),(-)	Зауваження експерта
	Організація роботи щодо проведення екологічних акцій: “Посади калину”, “До чистих джерел”, тощо	Наявність документації, яка підтверджує участь в акціях		
	Налагодження системи екологічного інформування в школі	<ul style="list-style-type: none">• Наявність стіннівок, альбомів, фото стендів, текстів усних журналів* План роботи школи* Плани класних керівників		
	Проведення тижнів екологічної освіти	<ul style="list-style-type: none">* План роботи школи* Інші матеріали		
	Проведення тематичних свят: “Свято весни”, “Свято осені”, “Свято врожаю”; вечорів-подорожей: “По рідній країні”,	<ul style="list-style-type: none">* План роботи школи* Плани класних керівників* Наявність сценаріїв* Інші матеріали		

	“Природа – мати-берегиня”, вікторин, лото, КВК			
	Організація роботи гуртків юних квітникарів, юних натуралістів	* Плани роботи гуртків * Матеріали, які засвідчують роботу гуртків		
	Ступінь залучення учнів до практичної природо-охоронної діяльності: - догляд за зеленими насадженнями в класі; - догляд за рослинами і тваринами живого кутка; - робота на навчально-дослідній ділянці; - насадження клумб, лісових масивів; - впорядкування пришкольньої території; - розчищення джерел русел річок тощо			
	Інші форми роботи			

Загальний висновок експерта _____

Загальна кількість фактично отриманих балів _____

Рівень _____

Пропозиції _____

Дата _____

Експерт _____ Керівник закладу _____

ПРИМІТКА: Напроти кожного рядка виставляється лише одна позначка

(+) = 1, (+-) = 0,5, (-) = 0. Максимальна кількість балів – 6.

ПРЕВЕНТИВНЕ ВИХОВАННЯ –

це комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямованої на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, попередження і подолання відхилень у поведінці школярів і запобігання розвитку різних форм їх асоціальної, аморальної поведінки, а саме;

- правопорушень /схильності до агресій, крадіжок, брехні та інших вад, що можуть привести до кримінальних дій/;
- екологічної брутальності та егоцентризму /ставлення до всього, що оточує як до засобу і сировини для задоволення власних примітивних потреб/;
- поганих звичок /алкоголізму, наркоманії, тютюнопаління, токсикоманії/;
- статевих порушень та їх наслідків /статевої розпусти, венеричних хвороб та сніду, статевого насильства тощо/;
- важких психологічних та психічних станів з наслідками /депресії та суїциду, анцектуації та загострення психопатичних тенденцій тощо/.

Мета превентивного виховання полягає у досягненні сталої відповідальної поведінки, сформованості імунітету до негативних проявів соціального оточення.

Форма роботи з превентивного виховання:

- виховні години /години спілкування/;
- диспути;
- тематичні лінійки;
- конкурси малюнків;
- зустрічі з працівниками даї та кримінальної міліції;
- зустрічі з медиками /наркологом, венерологом, гінекологом/;
- лекторії;
- вивчення предметів “Основи української держави і права”, “ОБЖД”, біологія”, “валеологія “тощо;
- тренінги /за програмами “ Рівний рівному”, “Діалог”, “Школа проти сніду” і т.п.
- випуски бюлетенів;
- проведення психолого-педагогічних досліджень щодо виявлення групи ризику серед школярів,
- залучення учнів схильних до девіантної поведінки до гурткової роботи.

**Протокол оцінювання ефективності виховної роботи за критерієм
Превентивне виховання:**

№№ пп	Критерій	Інструментарій	Кількість балів	Зауваження експерта
1.	Рівень соціальної адаптації учнів	Д,Б,С	4	
2	Показники успішності превентивного виховання: <ul style="list-style-type: none"> • рівень загальної вихованості учнів • рівень самооцінки учнів • екологічна культура • орієнтація на здоровий спосіб життя 	А	8	

Загальний висновок експерта _____

Загальна кількість фактично отриманих балів _____

Рівень _____

Пропозиції _____

Дата _____

Експерт _____ Керівник закладу _____

Інструментарій для вимірювання соціальної адаптації учнів
Діагностична карта

№ № з / п	Показник	Складові показника	Відмітки /+, /+/, /-	Зауваження експерта
	Стан відвідування навчальних занять	*журнали		
	Попередження правопорушень	*Проведення психолого-педагогічних досліджень щодо виявлення групи ризику серед школярів		
	Проведення індивідуальної роботи. Забезпечення профілактики:-- тютюнопаління ; наркоманії ; алкоголізму; статевої розпусти; бродяжництва; пропусків занять без поважних причин	*Індивідуальні плани роботи з учнями групи ризику *Плани роботи класних керівників *Інші матеріали		
	Налагодження системи психокорекційної роботи	*Матеріали психолого-педагогічних досліджень *План роботи шкільного психолога		
	Інші форми роботи			

Загальний висновок експерта _____

Загальна кількість фактично отриманих балів _____

Рівень _____

Пропозиції _____

Дата _____

Експерт _____ Керівник закладу _____

**Примітка. Напроти кожного рядка виставляється лише одна позначка:

/+/= 1 бал, /+/=0,5бала, /-/=0 балів

Анкета для виявлення загального рівня вихованості учнів

1. Як ти ставишся до доручень батьків?

- А/ Постійно їх не виконую і не слухаюсь;
- Б/ Часто їх не слухаю і не виконую;
- В/ Не завжди виконую але слухаю;
- Г/ Завжди виконую і слухаю.

2. Поведінка вдома:

- А/ Завжди веду себе погано;
- Б/ Часто веду себе погано і не реагую на зауваження;
- В/ Веду себе по різному, але на зауваження реагую;
- Г/ Завжди добрий.

3. Наскільки з почуттям ставишся до батьків, близьких, вчителів?

- а/ Постійно проявляю невдоволення коли отримаю зауваження, грублю у відповідь ;
- б/ Часто проявляю грубість , егоїзм, черствість;
- в/ Не завжди буваю добрим;
- г/ Ставлюсь до батьків, близьких, вчителів з повагою.

4. Ставлення до праці:

- А/ Постійно ухиляюсь від праці, лінивий;
- Б/ Часто ухиляюсь від праці, працюю тільки під контролем;
- В/ Не завжди допомагаю у роботі, роблю тільки те що попросять;
- Г/ Люблю працю. Постійно допомагаю старшим.

5. Рівень простоти, скромності:

- А/ Хвалько, зарозумілий;
- Б/ Часто проявляю зарозумілість, хвалькуватість;
- В/ Іноді проявляю хвалькуватість і зарозумілість;
- Г/ Завжди простий і скромний;

6. Чи проявляєш ти критичність у ставленні до інших?

- А/ Не критикую, підлаштовуюсь під думку інших;
- Б/ Дуже рідко висловлюю свої думки, критичні погляди;
- В/ Критикую, але не завжди правильно і тактовно;
- Г/ Критикую погляди і поведінку інших , але тактовно і розумно.

7. Чи проявляєш ти при цьому самокритичність?

- А/ Не сприймаю критики, на зауваження реагую грубо;
- Б/ Не сприймаю критики, на зауваження не реагую;
- В/ Не завжди самокритичний, не завжди виправляють після зауваження;
- Г/ Я самокритичний, поважаю критику, намагаюсь врахувати критичні зауваження.

8. Як ти ставишся до навчання вдома?

- А/ Не проявляю відповідальності у навчанні, вдома уроки не готую, в школу ходити не хочу;
- Б/ Я безвідповідально ставлюсь до навчання, вчу уроки тільки під наглядом батьків;
- В/ Домашні завдання готую завжди добросовісно;
- Г/ Я свідомо і відповідально ставлюсь до навчання;

9. Як ти ставишся до доручень?

- А/ Не люблю суспільної праці і не виконую її;
- Б/ До громадських доручень ставлюсь частіше безвідповідально, потребую контролю;
- В/ Не дуже люблю виконувати громадські доручення;
- Г/ Залюбки виконую громадські доручення.

10. Як ти ставишся до класу, школи?

- А/ Я не люблю свій клас, свою школу;
- Б/ Я не цікавлюсь життям класу, своєї школи;

В/ Я люблю свій клас і школу, але не завжди підкріплюю цю любов добрими справами.

Оцінювання анкети: А= - 2 бали; Б= - 1 бал; В= + 1 бал; Г= + 2 бали

Високий рівень - 16-20 балів - /1,6 – 2 бали/
 Достатній рівень - 12-15 балів - /1,2 – 1,5 бали/
 Середній рівень - 8-11 балів - /0,8 – 1,1 бали/
 Низький рівень - 0-7 балів - /0 - 0,7 бали/

Анкета для вивчення рівня самооцінки учнів

№ № пп	Питання анкети	Варіанти відповідей /бали/		
		Так	Інколи	Ні
1	Мої товариші кепкують з мене	0	0,5	1
2	Я щаслива людина	1	0,5	0
3	Мені важко знайомитись	0	0,5	1
4	Я завжди засмучений /А/	0	0,5	1
5	Я соромязливий /А/	0	0,5	1
6	Я нервую коли мене викликають до дошки	0	0,5	1
7	Моя зовнішність мене дратує	0	0,5	1
8	Коли я виросту я буду впливовою людиною	1	0,5	0
9	Я не популярний	0	0,5	1
10	Коли у мене щось не виходить то це не моя вина	0	0,5	1
11.	Я принршу прикрість моїм рідним	0	0,5	1
12	Відчуваю що я гідна людина, в усякому разі не гірший /А/ за інших	1	0,5	0
13	Мени здається що в мене багато позитивних рис	1	0,5	0
14	Я можу дещо робити не гірше за інших	1	0,5	0
15	Вважаю,що мені нема чим пишатись	0	0,5	1
16	Загалом я задоволений /а/ собою	1	0,5	0
17	Я люблю себе таким/ою/як я є	1	0,5	0
18	Я хотів/ла/ би більше поважати себе	0	0,5	1
19	Інколи я виразно відчуваю, що з мене немає нікому користі	0	0,5	1
20	Інколи я думаю що немає ніяких позитивних рис	0	0,5	1
	Максимальна кількість балів	0		

Високий рівень - 16-20 балів - /1,6-2/
 Достатній рівень- 12-5 балів - /1,2-1,5/
 Середній рівень - 8-11 балів - /0,8-1,1/
 Низький рівень - 0-7 балів - /0-0,7/

Інструментарій для вимірювання ефективності превентивного виховання

Анкета для вивчення рівня орієнтації учнів на здоровий спосіб життя та статевої культури

Параметри що досліджуються:

1. Ставлення до вживання тютюну та алкоголю
2. Ставлення до вживання наркотиків і токсичних речовин
3. Ставлення до фізичної культури, режиму дня і харчування
4. Статева культура учнів

№№ пп	Питання анкети	Варіанти відповідей		
		ак	I нколи	НІ
1	Мені не подобається, коли алкоголь чи тютюн вживають учні		0	
			,5	
2	Мені не подобаються люди, які вживають наркотики або токсичні речовини		0	
			,5	
3	Вживання наркотиків чи токсичних речовин є причиною багатьох злочинів		0	
			,5	
4	Тютюнопаління сильно шкодить здоров'ю тих хто палить і оточуючих		0	
			,5	
5	Ви палите?		0	
			,5	
6	Чи вживаєте ви спиртні напої		0	
			,5	
7	Чи пробували ви наркотичні речовини		0	
			,5	
8	Чи з'являється у вас бажання спробувати алкоголь, наркотики, токсичні речовини тощо		0	
			,5	
9	Вживання алкоголю та тютюну робить учня більш авторитетним в очах однолітків		0	
			,5	
10	Чи багато часу ви проводите на свіжому повітрі		0	
			,5	
11	Ви любите цілими годинами сидіти біля телевізора чи комп'ютера		0	
			,5	
12	Чи займаєтесь ви фізичними вправами, фізкультурою		0	
			,5	
13	Чи регулярно ви харчуєтесь /гарячий сніданок, гарячий обід, вечеря		0	
			,5	
14	Ви лягаєте спати о 24.00 або пізніше		0	
			,5	
15	Переважно ви ходите в кросівках		0	
			,5	
16	Чи вірите ви в справжню любов		0	
			,5	
17	Чи допускаєте ви для себе дошлюбні статеві стосунки		0	
			,5	

18	Чи одружились би ви з легковажною /розпусною/ людиною		,5	0
19	Чи згодні ви з думкою, що в кожній людині перед усім треба бачити особистість, а вже потім представника іншої статі		,5	0
20	Чи згодні ви з думкою, що Сніду можна уникнути ведучи моральний спосіб життя		,5	0
*	Максимальна кількість балів	0		

16-20 балів – високий рівень - /1,6-2/
12-15балів достатній рівень - /1,2-1,5/
8-11балів – середній рівень - /0,8-1,1/
0-7 балів - низький рівень - /0-0,7/

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і гол. ред.. В.Т.Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001. – 616с.
2. Педагогічний словник / За ред. Ярмаченка М.Д. –К.: Педагогічна думка, 2001. – 516с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376с.
4. Єльнікова Г.В.Наукові основи розвитку управління загальною освітою в регіоні. Монографія. – К.:ДАККО, 1999. – 303с.
5. Технологія експертизи управління освітнім процесом у загальноосвітньому навчальному закладі: Науково-методичний посібник / Єрмола А.М., Москалець Л.Г., Суджик О.Р., Василенко О.М., під заг.ред. А.М. Єрмоли. – Харків: Пошук, 2000. –260с.
6. На допомогу менеджеру освіти. Частина VI. Теорія і практика атестаційної експертизи в закладах освіти. – Тернопіль: Астон, 2004. –325с.